

Arbeidershogeschool / Ecole Ouvrière Supérieure (1921-)

Bron:

http://www.odis.be/pls/odis/opacuvw.toon_uvuw?CHK=OR_1033&p_modus=O&P_DOC_TYPE_ID=HTM&refresh=undefined

Historische schets

Het idee om een onderwijsinstelling van de hogere graad op te richten op nationaal vlak leefde reeds enkele decennia binnen de socialistische beweging, tot het in 1921 vorm kreeg. Twee belangrijke factoren maakten de oprichting van de Arbeidershogeschool mogelijk. Enerzijds was er de oprichting, op voorstel van Corneel Mertens, van "de penning van de school", een jaarlijkse bijdrage van de vier takken van de socialistische beweging (vakbond, mutualiteit, coöperatieve en politieke beweging) a rato van 10 centimes per lid; vanaf 1926 zou de vzw De Vrienden van de Arbeidersopvoeding instaan voor deze bijdragen. Anderzijds was er het beleid van Emile Vandervelde, op dat ogenblik Minister van Justitie, die in zijn hervorming van het gevangeniswezen, de sociale bijstand en de jeugdbescherming een belangrijke rol zag weggelegd voor sociale assistenten. Daarom moedigde hij de oprichting van scholen voor maatschappelijk dienstbetoon aan door staatstoelagen te verlenen. Hij spaarde geen moeite om ook binnen de socialistische beweging zo'n school op te richten, en daarom kon de Arbeidershogeschool op de nodige staatssteun rekenen. Dankzij verdere giften en leningen van syndicale organisaties en van het Comptoir des Dépôts et Prêts kon een gebouw in een park te Ukkel worden aangekocht en ingericht. De Centrale Bibliotheek van de Centrale voor Arbeidersopvoeding (CAO) werd overgenomen en aangevuld met enkele andere boekenfondsen zoals het vroegere "Bureau Socialiste International".

De Arbeidershogeschool opende haar deuren op 3 oktober 1921. Ze moest als centrale en permanente vormingsinstelling van de Belgische Werklieden Partij (BWP) het sluitstuk worden van het onderricht dat door de CAO werd ingericht. De instelling zou de nodige kaders vormen voor de geïnteresseerde socialistische organisaties. Aan de opleiding tot sociaal assistent werd pas later aandacht besteed - enkel de minimum vereiste leerstof om subsidies te krijgen werd aangeboden als voorbereiding op het staatsexamen voor de Centrale Staatsjury. Pas na de Tweede Wereldoorlog werd de opleiding goed uitgebouwd.

Hendrik de Man werd de eerste pedagogische bestuurder, en dat liet zich voelen in de onderwijsmethode. Vanuit pedagogisch oogpunt vormde de Arbeidershogeschool een totale vernieuwing. De leerlingen, gemiddeld tussen 25 en 30 jaar, waren mensen die meestal weinig onderwijs genoten hadden maar wel jaren ervaring in arbeidssituaties hadden. In de onderwijsmethode vertrok men dan ook niet vanuit de theorie, maar vanuit de ervaring van de leerlingen: men gaf staatshuishoudkunde door uit te gaan van het beroep, sociologie door uit te gaan van het gezin,... Er werd ook meer belang gehecht aan methodes van zelfonderricht dan aan louter kennisoverdracht.

Het aantal leerlingen was beperkt tot zo'n 20 à 30 per jaar, zowel aan Vlaamse als aan Franstalige zijde. Tot aan de Tweede Wereldoorlog werden geen individuele inschrijvingen toegelaten: de leerlingen werden gerekruteerd door de socialistische organisaties, die ook de inschrijvingsgelden betaalden en vaak ook het loon dat de leerlingen gedurende hun studies moesten missen. Er waren geen verdere diplomavereisten, al werd er wel een toelatingsproef georganiseerd. Vanaf 1927 werden ook regionale rekruteringscursussen ingericht. Van de kandidaten werd verwacht dat ze ervaring hadden, talent, intelligentie en de intentie om een goed militant te worden. Inderdaad bleken nadien de meeste afgestudeerden een kaderfunctie te vervullen in één van de socialistische organisaties.

Het onderwijs werd gegeven in een internaatsysteem, waarbij het gemeenschappelijke leven buiten de lessen een belangrijke plaats innam. De aanvankelijke studieduur, 6 maanden, werd al na één jaar

uitgebreid naar twee schooljaren (tien en drie maanden), waar in 1930 nog drie maanden stage bijkwamen. In het eerste schooljaar werden de leemtes in de algemene kennis van de leerlingen opgevuld (taalkennis, aardrijkskunde,...). Ook werden de vormen en problemen van de arbeidersbeweging onderwezen en werd er aandacht besteed aan algemene vorming (recht, sociale psychologie, gezondheidsleer, boekhouding,...). In het tweede jaar konden de leerlingen kiezen uit zeven specialisaties, als voorbereiding op het staatsexamen voor sociaal assistent. De lessen werden aangevuld met studiereizen. Buiten de lessen was er begeleiding voorzien door monitoren, die het moeilijke taalgebruik van de lesgevers begrijpelijk moesten maken.

De eerste leesenreeks in 1921 was uitsluitend in het Frans. Vanaf 1922 werden er bijna ieder jaar ook voor Vlamingen studies ingericht. In de schooljaren 1927-1928, 1932-1933 en 1936-1937 vonden uitsluitend voor vrouwen ingerichte zittijden plaats, met speciale aandacht voor de morele en sociale rol van de vrouw, huisarbeid, opvoeding,...

De Tweede Wereldoorlog betekende een radicale ommekeer. De school te Ukkel werd gesloten, de bibliotheek werd weggehaald. De lessen werden voortgezet op andere locaties. Wegens gebrek aan geld en steun van de arbeidersorganisaties, dat zich al sinds 1938 deed voelen, werd vanaf de oorlog het internaatsysteem afgeschaft en de deuren werden ook geopend voor individuele inschrijvingen. Na de oorlog werden nog slechts een paar studenten gepatroneerd door één van de organisaties. De aandacht verschoof nu naar de opleiding tot sociaal assistent. In 1952 werd het programma gebracht op het niveau van het Hoger Technisch Onderwijs van 3 jaar. Samen met de onderwijshervorming zette zich ook een verjonging van de studenten in. Het aantal specialisaties werd ingeperkt tot drie: arbeidsproblemen, individuele en familiale problemen, volksopvoeding en vrije tijd. Vanaf het schooljaar 1953-1954 werd de Arbeidershogeschool volledig door de staat gesubsidieerd - al zouden de socialistische organisaties nog tot eind jaren '60 voor extra steun zorgen.

Vanaf de jaren '60 ondernam de Vlaamse afdeling van de Arbeidershogeschool pogingen om meer zelfstandigheid te verwerven. Het bestuur was immers steeds in handen geweest van de Franstalige afdeling, met als gevolg dat de noden van de Vlaamse afdeling steeds de laagste prioriteit kregen. Het gebrek aan middelen was schrijnend. In 1967 werd het eerste resultaat geboekt: de Vlaamse afdeling kreeg een eigen Inrichtende Macht en een eigen Bestuurscommissie. Op 1 juli 1969 veranderde de Vlaamse afdeling haar benaming in Hoger Instituut voor Sociaal en Cultureel Werk - Arbeidershogeschool (HISKWA). Via een ingewikkelde constructie van vzw's verkregen zowel het HISKWA als de Franstalige Ecole Ouvrière Supérieure (EOS) in 1974 financiële onafhankelijkheid. De tweetalige Arbeidershogeschool / Ecole Ouvrière Supérieure bleef bestaan als een overkoepelend orgaan van beide instellingen. Tot in de jaren 1980 zouden er echter conflicten blijven rijzen tussen de Vlaamse en de Franstalige directie.

(Buset 1931-59 ; Magits 1971-108 ; Nihon 1971-106 ; Debryne 1976-60 ; ASA 1977-99 ; Kooy 1982-112 ; Van Cotthem 1982-110 ; Van Cotthem 1982-114 ; Ver Elst 1982-113 ; Janssens 1986-61 ; CSC 1987-97 ; Verschaeve 1987-63 ; Crombé 1991-101 ; Neyt 1991-102 ; De Buyser 2001-104)

Profielschets

De Arbeidershogeschool is opgericht als een socialistische onderwijsinstelling. Officieel was het een school voor maatschappelijk dienstbetoon, omdat deze gesubsidieerd konden worden door het Ministerie van Justitie. In werkelijkheid bleef de aandacht voor de opleiding tot sociaal assistent beperkt tot een minimum. Tot aan de Tweede Wereldoorlog fungeerde de Arbeidershogeschool vooral als een permanente instelling van de Belgische Werkliedenpartij voor de vorming van kaderleden voor de socialistische organisaties. Het gros van de afgestudeerden bleek achteraf dan ook belangrijke posten te bezetten binnen de socialistische beweging (Debryne 1976-60: 131-186 ; Janssens 1986-61: 12-14).

Het pedagogisch project van de Arbeidershogeschool was ronduit vernieuwend in 1921. Er lag meer nadruk op methodes van zelfonderricht dan op louter kennisoverdracht, en in de leerstof vertrok men niet vanuit de theorie maar vanuit de maatschappelijke ervaring van de studenten. "Men had te doen met jonge mannen, waarvan de meesten tusschen de 20 en 30 waren, die weinig onderwijs op de lagere school hadden genoten, maar een zekere maatschappelijke ervaring bezaten. Het kwam er dus op aan, op dien grondslag van ervaring te bouwen, staathuishoudkunde te onderwijzen door uit te gaan van het beroep, sociologie door uit te gaan van de werkplaats en het gezin, geschiedenis door uit te gaan van den tegenwoordigen tijd. Men moest op dien leeftijd zoo weinig mogelijk vaste leerstof geven en daarentegen zoveel mogelijk methoden van zelfonderricht toepassen, die het mogelijk zouden maken het geheele leven te vervormen tot een voortdurend proces van zelfopvoeding." (de Man 1941-116: 145-146).

Na de Tweede Wereldoorlog veranderde er veel. De banden met de socialistische organisaties werden grotendeels doorgesneden en de school richtte haar volle aandacht op de opleiding tot maatschappelijk assistent. De revolutionaire onderwijsmethode uit de beginjaren maakte ook plaats voor een klassieker pedagogisch project. Niettemin bleven de inrichtende machten steeds bestaan uit vertegenwoordigers van de vier grote socialistische organisaties, bleven de stages zich vooral op socialistische organisaties te richten en bleef een groot deel van de studenten werk vinden binnen de socialistische beweging (Magits 1971-108 ; ASA 1977-99 ; Janssens 1986-61: 24-25).

Structuur

De beheerraad van de Arbeidershogeschool werd decennia lang gevormd door het bestuur van de Centrale voor Arbeidersontwikkeling (CAO). Vanaf 1922 hadden de Vlaamse en de Waalse afdeling een eigen pedagogische directeur; de directeur van de Waalse afdeling had tevens de algemene administratieve leiding van de volledige Arbeidershogeschool in handen (Janssens 1986-61: 12 ; Nihon 1971-106 : 105). Alvast in 1935 blijkt het bestuur te bestaan uit een tweetalig Inrichtend Comité en een Administratieve Commissie (Van Cotthem 1982-115: 18).

In 1967 slaagde de Vlaamse afdeling erin een eigen Inrichtende Macht en een eigen Bestuurscommissie op te richten. In 1969 nam de Vlaamse afdeling de benaming Hoger Instituut voor Sociaal en Cultureel Werk - Arbeidershogeschool (HISKWA) aan.

In 1974 werd ten slotte een nieuwe vzw-structuur op poten gezet, waarbij de Vlaamse en de Waalse afdeling een eigen vzw kregen en waarbij de Arbeidershogeschool / Ecole Ouvrière Supérieure als overkoepelende vzw bleef bestaan voor beide scholen (Van Cotthem 1982-114: 58-64).

Kwantitatieve gegevens

De duur van de studies aan de Arbeidershogeschool (AHS) bedroeg aanvankelijk zes maanden: 23 weken lessen, één week vakantie en 2 weken studiereis. In 1922 reeds werd de studieduur opgetrokken tot tien maanden (verdeeld over twee semesters), aangevuld met een tweede jaar van drie maanden voor wie zich wou voorbereiden op het examen van sociaal assistent. Vanaf het schooljaar 1930-1931 werd de studieduur nogmaals verlengd: er werden drie maanden stage aan toegevoegd. In 1952 werd de studieduur op drie jaar gebracht, conform het Hoger Technisch Onderwijs (Debruyne 1976-60: 152-167 ; Janssens 1986-61: 13,24).

Het aantal leerlingen bleef tijdens het interbellum beperkt tot 20 à 30 per zittijd (zowel aan Vlaamse als aan Franstalige zijde). Van 1921 tot 1941 schreven zich in totaal 220 Vlamingen en 288 Franstaligen in voor het eerste jaar. Daarvan beëindigden slechts dertig hun jaar niet.

Na de oorlog steeg het aantal geleidelijk. Tussen 1942 en 1961 waren er 345 Vlaamse en 605 Franstalige inschrijvingen in het eerste jaar. Vanaf de jaren '60 deed zich een veel snellere stijging voor, vooral nadat de AHS zich had opgesplitst in een Vlaamse en een Franstalige instelling. Waren er in 1960-1961 over de drie studie jaren nog maar 44 leerlingen ingeschreven in de Vlaamse afdeling, in 1970-1971 waren het er al 95 en in 1980-1981 waren er maar liefst 197 inschrijvingen. De meisjesstudenten waren steeds in de minderheid; zo waren in 1960-1961 slechts vier van de 44 studenten meisjes (Nihon 1971-106: 122-123 ; Debryne 1976-60: 152-167 ; Van Cotthem 1982-114: 66 ; Janssens 1986-61: 14).

In 1921 kon de Arbeidershogeschool rekenen op 14.700 frank staatstoelagen. De toelagen zouden met de jaren stijgen, maar toch maakten ze tijdens het interbellum slechts 40% van de begroting uit. 15 à 20% van de begroting was afkomstig van de inschrijvingsgelden, die door de socialistische organisaties werden betaald, en de rest werd opgevuld door de fondsen die werden bijeengebracht door 'de Penning van de School' en de vzw "De Vrienden van de Arbeidersopvoeding". Vanaf 1953 werd de Arbeidershogeschool als onderwijsinstelling volledig door de staat gesubsidieerd. In 1965-1966 bedroegen de staatstoelagen 3.923.147 frank.

In 1962 bedroeg het inschrijvingsgeld voor de Vlaamse afdeling van de Arbeidershogeschool 200 à 500 frank, afhankelijk van het inkomen; daar kwam nog 25 frank examengeld voor het eerste jaar, 50 frank voor het tweede jaar en 75 frank voor het derde jaar bij. Aan Franstalige zijde moest men meer betalen: de maximum inschrijvingsgelden lagen op 1800 frank voor het eerste jaar, 1400 frank voor het tweede jaar en 800 frank voor het derde jaar (CSA 1962-109: 319-320 ; Nihon 1971-106: 114-115 ; Janssens 1986-61: 13, 24-25).